

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

Ιωάννης Αντ. Παναγιωτόπουλος
Καθηγητής Γενικής Εκκλησιαστικής Ιστορίας
Τμήμα Θεολογίας, Θεολογική Σχολή, ΕΚΠΑ.

Γενική Εκκλησιαστική Ιστορία

ΟΔΗΓΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ακαδημαϊκό Έτος 2024-25

Περιεχόμενο Μαθήματος

ΒΑΣΙΚΗ ΥΛΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: του Μάθημα· η διαμόρφωση του Μαθήματος στην Ανατολική Εκκλησία· οι διδάξαντες στο ΕΚΠΑ· ιστορικά δεδομένα.

Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ: η ίδρυση της Εκκλησίας· η κοινότητα των Ιεροσολύμων· η διάδοση της χριστιανικής πίστης στα Έθνη· το Πολίτευμα της Εκκλησίας· η τάξη των «προφητών» και η μετάβαση στους επισκόπους· η ενότητα της Εκκλησίας στον επίσκοπο και στη θεία ευχαριστία· χειροτονία των επισκόπων και συνοδικός θεσμός· θεία λατρεία και πνευματικός βίος.

ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΣΤΟΝ ΡΩΜΑΪΚΟ ΚΟΣΜΟ: 1. Η θέση των χριστιανών: η νομική θέση των χριστιανών και οι πρώτοι διωγμοί· οι γενικοί διωγμοί του Γ' και του Δ' αιώνα· Μάρτυρες και Πεπτωκότες· η μεταστροφή του Μεγ. Κωνσταντίνου· σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας. 2. Τάσεις νόθευσης της χριστιανικής πίστης: Χιλιαστικές δοξασίες· Μοντανισμός· Γνωστικοί· η περί Λόγου διδασκαλία και ο Μοναρχιανισμός.

ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΕΙΑΝΙΣΜΟΣ: 1. Αρειανισμός: η διδασκαλία του Άρειου· πηγές της διδασκαλίας του Άρειου· Εκκλησιαστική αντιμετώπιση του Αρειανισμού. 2. Η Α' Οικουμενική Σύνοδος: η προετοιμασία της Συνόδου· προεδρία και συγκρότηση της Συνόδου· μέλη της Συνόδου και επισκοπικοί κατάλογοι· η θέση των αρειανοφρόνων επισκόπων στη Σύνοδο· ο ρόλος των κληρικών και των λαϊκών συμβούλων· οι αποφάσεις της Συνόδου και το «Σύμβολο Πίστεως». 3. Αρειανικές έριδες: οι φάσεις των *αρειανικών ερίδων*· η Β' Οικουμενική Σύνοδος, σύγκληση, χαρακτήρας και αποδοχή της Συνόδου· το κανονικό έργο της Συνόδου· το «Σύμβολο Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως».

Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΝΗΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ: 1. Η Σύγκρουση: Απολιναρισμός· η Αντιοχειανή θεολογία και ο Νεστοριανισμός· Κύριλλος Αλεξανδρείας και Αλεξανδρινή παράδοση· η Γ' Οικουμενική Σύνοδος (431). 2. Διαφωνίες: Ερμηνευτική διαφωνία επί του «Όρου των Διαλλαγών»·

Ευτυχιανικός Μονοφυσιτισμός και οι σύνοδοι Κωνσταντινουπόλεως (448) και Εφέσου (449)· Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος (451)· ο θεσμός της Οικουμενικής Συνόδου· ο θεσμός της Πενταρχίας των πατριαρχών.

ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ: 1. Η διάσπαση της ενότητας: Αντιχαλκηδονισμός (451-482)· το Ακακιανό Σχίσμα και η άρση του (484-519)· Νεοχαλκηδονισμός (519-553)· η θεοπασχίτικη έριδα (519-536)· τα διατάγματα κατά του Ωριγενισμού (543) και των «Τριών Κεφαλαίων» (544)· η Ε΄ Οικουμενική Σύνοδος (553). 2. Μονοενεργητισμός - Μονοθελητισμός: η ενωτική πολιτική (615-640)· Μάξιμος ο Ομολογητής και η θεολογική αναίρεση του Μονοθελητισμού (640-668)· η ΣΤ΄ Οικουμενική Σύνοδος (680-681)· η Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος (691).

Η ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΚΗ ΕΡΙΔΑ: η περί ι. εικόνων παράδοση της Εκκλησίας· Παυλικιανοί· α΄ περίοδος της έριδας (727-787), αίτια και η σύνοδος της Ιερείας (754)· η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος (787) και η αναστήλωση των ι. Εικόνων· β΄ περίοδος της έριδας (813-843) και ο θρίαμβος της Ορθοδοξίας· συνέπειες της έριδας.

ΥΛΗ ΓΙΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΑΝΑΤΟΛΗΣ ΚΑΙ ΔΥΣΗΣ: 1. Αίτια - παπικό πρωτείο. 2. Σύγκρουση Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως: η εκλογή του ι. Φωτίου και οι αντιδράσεις· σύγκρουση Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως· η πρωτοδευτέρα σύνοδος (861)· σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως 867· η αποκατάσταση του Ιγνατίου· σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως (869-870)· η αποκατάσταση του ι. Φωτίου· σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως (879-880)· η παραίτηση του Φωτίου. 3. Το Μεγάλο Σχίσμα (1054): η τετραγαμία του Λέοντος ΣΤ΄· η διαφοροποίηση Ανατολής και Δύσης· οι σχέσεις των εκκλησιών μέχρι το Σχίσμα (1054)· τα αναθέματα του 1054.

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΣΧΙΣΜΑ: 1. Η διοικητική οργάνωση της Εκκλησίας: ο Οικουμενικός πατριάρχης· η Ενδημούσα σύνοδος· η δικαιοδοσία του Οικουμενικού θρόνου. 2. Ησυχαστικές Έριδες: οι

πρωταγωνιστές· οι σύνοδοι· σύγκρουση σχολαστικής και ορθοδόξου θεολογίας.
3. Πνευματικός βίος. 4. Άγιο Όρος.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΣΧΙΣΜΑ: ο παπικός θρόνος και η δικαιοδοσία του· ο περί περιβολής αγώνας του παπισμού· η βαβυλώνια αιχμαλωσία του παπισμού· οι μεταρρυθμιστικές σύνοδοι· πνευματικός βίος.

ΟΙ ΕΝΩΤΙΚΕΣ ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΜΕΤΑ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΣΧΙΣΜΑ (1054): ενωτικές πρωτοβουλίες μέχρι την Δ΄ Σταυροφορία (1204)· συζητήσεις στην αυτοκρατορία της Νίκαιας· νέες ενωτικές απόπειρες (1261-1438)· η σύνοδος Φερράρας - Φλωρεντίας (1438-1439).

Βασικός οδηγός για την ορθή μελέτη και κατανόηση του μαθήματος είναι οι παρουσιάσεις του Μαθήματος, που βρίσκονται αναρτημένες στο eclass.uoa.gr.

Επιλογές Συγγραμμάτων:

Βιβλίο [68369621]: Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄, Βλάσιος Φειδάς [Λεπτομέρειες](#)

Βιβλίο [68383662]: Συνοπτική Ιστορία του Χριστιανισμού Α΄, Μόσχος, Δημήτριος [Λεπτομέρειες](#)

Βιβλίο [41964218]: Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικής Ιστορίας, Κουκουσάς Βασίλειος [Λεπτομέρειες](#)

Βασική Βιβλιογραφία

- Ιωάννης Ε. **Αναστασίου**, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. 1-2, Θεσσαλονίκη, 2005.
- Hans-Georg **Beck**, *Ιστορία της Ορθόδοξης Εκκλησίας στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία*, μτφρ: Λευτέρης Αναγνώστου, τ. Α΄ - Β΄, Αθήνα, 2004. [Hans-Georg Beck, *Geschichte der Orthodoxen Kirche im Byzantinischen Reich*, Göttingen, 1980].
- Γεράσιμος Ι. **Κονιδάρης**, *Γενική Εκκλησιαστική Ιστορία*, Αθήνα, 1957.
- Βασίλειος Διον. **Κουκουσάς**, *Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικής Ιστορίας*, Θεσσαλονίκη, 2014.

- Michel **Lemonnier** - Silvio **Ceccon**, Storia Della Chiesa (lo sviluppo della vita della Chiesa dalla Pentecoste ai Nostri Giorni, Vicenza, ⁽³⁾2013 (ISG Edizioni).
- Hans **Lietzmann**, A History of the Early Church, τ. 1-2, Cambridge, 1993.
- Pierre **Maraval**, Le Chtristianisme de Constantin à la conquête arabe, Paris, 2006.
- Simon Claude **Mimouni** - Pierre **Maraval**, Le Chtristianisme des Origines à Constantin, Paris, 2006.
- Δημήτριος **Μόσχος**, Συνοπτική Ιστορία της Χριστιανικής Εκκλησίας, τ. Α΄ - Β΄, Αθήνα, 2008-2010.
- Αριστείδης **Παπαδάκης** - John **Meyendorff**, Η χριστιανική Ανατολή και η άνοδος του παπισμού, Η εκκλησία από το 1071 ως το 1453, Αθήνα, 2003.
- Χρυσόστομος **Παπαδόπουλος** (Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), Το πρωτεϊόν του επισκόπου Ρώμης (ιστορική και κριτική μελέτη), Αθήναι, ⁽²⁾1964.
- Χρυσόστομος **Παπαδόπουλος** (Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), Ιστορία της Εκκλησίας Αντιοχείας, εν Αλεξανδρεία 1951.
- Χρυσόστομος **Παπαδόπουλος** (Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), Ιστορία της Εκκλησίας Ιεροσολύμων, εν Αθήναις ⁽²⁾1970.
- Χρυσόστομος **Παπαδόπουλος** (Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας, Αθήναι ⁽²⁾1985.
- Βασίλειος **Στεφανίδης**, Εκκλησιαστική Ιστορία, Αθήνα, 1959.
- Βλάσιος **Φειδάς**, Εκκλησιαστική Ιστορία, Αθήνα, τ. Α΄, ⁽²⁾2004· τ. Β΄, 2004· τ. Γ΄, 2014.